1701

ORDONNANTIE

VOOR DE

SCHOOL-MEESTERS,

SCHOOL-MEESTERSEN,

E N D E

VVERCK-SCHOLEN.

Gheboden ende uyt-gheroepen by mijne Heeren den Schouteth, Borgher-meesteren, Schepenen, ende Raedt der Stadt van Antwerpen, op den 9. Augusti. 1701.

T'ANTWERPEN
INDE PLANTYNSCHE DRUCKERYE
M. DCC

STAD ANTWERPEN
STADSBIBLIOTHEEK
H. CONSCIENCEPLEIN

Gheboden ende uyt-gheroepen by mijne Heeren den Schouteth, Borgher-meesteren, Schepenen, ende Raedt der Stadt van Antwerpen, op den 9. Auguſti. 1701.

ALſoo het ten uytterſten convenieert goede toeſicht te nemen op het onderwijſen der Jonckheyt, ten eynde de ſelve worde gheinſtrueert, ſoo inde vreeſe Godts, als goede manieren, waer toe dat noodich zijn goede ende bequaeme Meeſters, ende Meeſterſſen, dat oock de Dekens van Sinte Ambroſius, en Caſſianus Gilde, diemen noemt de Schoolmeeſters, te kennen gegeven hebben met hunne Requeſte, dat de voorgaende Ordonnantien niet en worden geobſerveert, gelijck het wel behoorde, SOO IS'T dat mijne voorſchreven Heeren hebben gheordonneert, ende gheſtatueert, ghelijck ſy doen by deſen.

I.

In den eerſten dat niemant wie het ſoude moghen weſen Mans, ofte Vrouw Perſoonen ſoo Gheeſtelijck, als Wereltlijck, hun en ſullen vervoorderen binnen deſe Stadt, oft Vryheyt der ſelver, eenighe Schole te houden, Jonckheyt te leeren, Leſen, Schryven, Cijferen, Frans oft eenighe andere taelen in't heymelijck ofte openbaer, inden koſt oft anderſints, ten ſy de ſelve Perſoonen eerſt zijn Poorters deſer Stadt, ende hun alvoorens ſullen hebben gherepreſenteert aende Heeren Scholaſter ende Superintendenten, ofte Commiſſariſſen vande Scholen, ende

aende selve sullen hebben doen blijcken by Attestatie vanden Heere Pastoor, alwaer sy het laetste hebben ghewoont, mitsgaeders van hunnen Biecht-vader, dat sy zijn vande Roomsche Catholiecke Religie, van deuchdelijck leven, ende goet comportement, op de pene van vyf-en-twintich guldens.

II.

Ende naer voorgaende examinatie bequaem bevonden zijnde, sullen de voorschreven Heeren Scholaster, ende Commissarissen hun *gratis* gheven een billet by de voorschreven Heeren onderteeckent, inhoudende het ghene, waer toe sy om te leeren zijn gheadmitteert, welck billet sy sullen ghehouden zijn aen de Dekens vande voorschreven Gilde te thoonen, met declaratie van hunne woon-plaetse, om by den opper-Deken te boeck gheschelt te worden, ende verhuysende sullen schuldich zijn t'selve te adverteren aenden selven Opper-Deken, om op den boeck verandert te worden, op de pene van ses guldens.

III.

Ende sullen de voorschreve Meesters, ende Meesterssen, alsoo gheadmitteert wesende, voor Incomgelt moeten betaelen, de somme van twee-en-veertich guldens, ende twee guldens ende acht stuyvers voor den Autaer: ende voor wijn-gelt, twee guldens ende acht stuyvers, ende van ghelijcken soo veel voor de Busse vanden Armen, voor ende aleer hun sal moghen afghenomen worden den ghewoonelijcken Eedt, ten waere de Heeren Scholaster, ende Commissarissen met advies vande Dekens, om eenighe merckelijcke redenen hun eenighen tijdt gaven om de selve oncosten te voldoen, uyt-ghenomen die vande Arme Scholen, ende andere, die ghepermitteert

permitteert sullen zijn vande selve Heeren te leeren sonder loon.

IV.

Ende sullen daer-en-boven de voorschreve Meesters, ende Meesterssen jaerelijcx noch moeten betaelen voor Jaer-kosten de somme van eenen gulden ende thien stuyvers, dry stuyvers voor den Autaer, ende ses voor de voornoemde Busse, behoudelijck dat de ghene, die voor date deser inde Gilde gheadmitteert zijn gheweest, ende hoogher Incom-ghelt hebben betaelt, sullen volstaen mits betalende eenen gulden voor Jaer-kosten, boven het ghene aende Busse ende Autaer is toeghevoecht.

V.

Van welcke Jaer-costen mitsgaders Bus en Autaergelt niemandt vry ofte exempt en sal wesen, als alleen de twee dienende Dekens, ende inghevalle eenighe Meesters ofte Meesterssen, hun In-comghelt ende andere lasten hier vooren gespecificeert in't gheheel ofte ten deele, noch souden moghen schuldigh zijn, soo sullen de selve t'hunnen lasten by parate executie worden verhaelt, soo te vooren, als naer date der Ordonantie van 17. Maij 1696. ende dese teghen woordighe. Ende inghevalle in thien Jaeren de Jaer-costen niet en waeren betaelt, soo sullen de Meesters ofte Meesterssen, die in ghebreken sullen hebben ghebleven, ghesuspendeert worden van hun Ampt, ende gheen Schole moghen houden tot dat sy hun costen hebben betaelt.

VI.

Van alle welcke onkosten alle Jaeren sal moeten gheschieden de behoorelijcke rekeninge op den dach van sinte Cassianus, ofte op alsulcken anderen, als

de voorſchreven Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen ſullen ordonneren, ten overſtaen vanden dienenden, ende ouden Eedt, mitsgaeders twee van de Suppoſten, daer toe by de voorſchreven Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen te deputeren, aen welcke ſal gheghéven worden twee ſchellinghen voor Auditie-gheld.

VII.

Zijnde voorders gheordonneert, gelijck van te vooren noch is gheſtatueert, datmen binnen deſe Stadt, niet meer en ſal admitteren, als veertich School-meeſters, ende veertich School-meeſterſſen, ſonder meer, de welcke ſullen hebben te woonen van malkanderen de diſtantie van vier hondert Stadts voeten, Meeſters van Meeſters, en Meeſterſſen van Meeſterſſen.

VIII.

Voorders ſullen de dienende Dekens, mitsgaders alle de Suppoſten, alle Jaeren in handen vanden Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen overbrenghen elck eenen Perſoon, waer van de twee, die de meeſte voiſen ſullen hebben vanden dienenden ende ouden Eedt, beneffens de twee, de meeſte voiſen hebbende vande Suppoſten, ſullen ghepreſenteert worden, aen de Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen om daer uyt eenen tot Deken ghecoſen te worden.

IX.

Welcken Deken ſal moeten doen Eedt van dat hy ſal moeten doen deuchdelijcke rekeninghe van ſijn adminiſtratie, ende onderhouden, ende doen onderhouden de Ordonnantien by mijne Heeren ghemaeckt, ende alnoch te maecken.

X.

Item dat oock gheene Ouders, Momboirs, ofte andere

andere Perſoonen, laſt van eenighe Jonckheydt binnen deſe Stadt hebbende, voortaen en ſullen vermoghen de ſelve te beſteden, om te leeren leſen oft ſchryven t'ſy binnen hunne huyſen oft elders, de ſelve aldaer te laten gaen, oft te laten comen om te leeren, dan alleenelijck by de voorſchreve vry School-meeſters ende Meeſterſſen deſer Stadt, op pene van vijf-en-twintigh guldens by hun in hunnen eyghen naem daer over te verbeuren.

XI.

Item ſoo ſullen de Meeſters ende Meeſterſſen, oock ſchuldigh ende ghehouden zijn, te compareren als ſy ontboden worden vande Heeren Scholaſter, Commiſſariſſen ofte Dekens, inde Miſſen van S. Ambroſius ende Caſſianus Patroonen vande Gilde, ende dat voor het eerſte H. Euangelie van't voornoemt H. Sacrificie, ende daer te blijven tot den eynde toe, op pene van thien ſtuyvers voor ieder omiſſie by den defailliant te verbeuren, ten profijte vanden Autaer vande voorſchreve Gilde.

XII.

Item niemandt en ſal alſdan vermoghen Schole te houden, oft uyt-leeren te gaen, op pene van vier-en-twintigh ſtuyvers, ten behoeve als boven.

XIII.

Item is't by aldien dat iemant over eenich verſchil dede de Camer vergaederen om aldaer te compareren, ſullen partijen verobligeert weſen den eerſten gheſtelden daghe ende ure te compareren, ende ieder namptiſeren twee guldens acht ſtuyvers, waer van twaelf ſtuyvers ſullen gheapplicceert worden aende Arm-buſſe, die ghelijck heeft, ſal ſijne twee guldens acht ſtuyvers wederom kryghen, ende die onghelijck

heeft ſullen ſijne twee guldens acht ſtuyvers verbeurt blijven, den Knaep ſal hebben voor ſijn recht thien ſtuyvers, ende wie van Partyen ten gheſtelden daeghe ende ure niet en compareert, ſal teghens hem vonnis contumaciael ghegheven worden ſonder obligatie van voorder daghement, ende hy ſal vervallen gheheel inde voorſeyde oncoſten.

XIV.

Item is voorders gheordonneert dat voortaen de Meeſters gheene Meijskens, noch de Meeſterſſen, gheene Jonghers meer en ſullen moghen houden, oft admitteren in hunne Scholen boven de ſeven Jaeren oudt zijnde, dan ſullen de Meyskens vande Meeſterſſen, ende de Jonghers vande Meeſters voortaen in hunne Scholen gheleert worden, op pene van dry guldens voor ieder Kindt t'elcke reyſe, die op de Scholen bevonden ſullen worden.

XV.

Item gheene Meeſters, ofte Meeſterſſen, en ſullen niet vermoghen te aenveerden eenighen Ondermeeſter, ofte Onder-meeſterſſe om hun te helpen, ten ſy alvorens daer toe gheexamineert, ende gheadmitteert te weſen vande Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen, voor welcke examinatie ende admiſſie den Meeſter, ofte Meeſterſſe ſal betalen dry guldens, ende oock ſes ſtuyvers voor den Knape, ende en ſal alſdan ſulcken Onder-meeſter ende Onder-meeſterſſe niet vermoghen aen de Kinderen iet anders te Leeren, als alleen het ghene, waer in hunnen Meeſter, oft hunne Meeſterſſe gheadmitteert is, op de pene van ſeſſe guldens, ghelijck oock niet en vermoghen op hunne eyghen Schole, dit te doen eenighen Meeſter, ofte Meeſterſſe, op de pene van twaelf

twaelf guldens: oock en ſal alſulcken Onder-meeſter, ofte Onder-meeſterſſe met vermoghen uyt Leeren te gaen buyten den huyſe, alwaer't oock met conſent van den vryen Meeſter, ofte Meeſterſſe, op de pene van twaelf guldens.

XVI.

Dan wordt toeghelaten dat eenen vryen Meeſter aſſiſteren mach den anderen in't leeren, ende d'een vry Meeſterſſe d'andere, ſonder iet daer voren te moeten betalen.

XVII.

Item iſt ſaecken dat eenen School-meeſter komt te ſterven, ſal ſijne Weduwe moeten verlaeten de Schole, ten waere dat ſy ghebruyckte eenen vryen Meeſter, ſoo nochtans dat deſen Meeſter gheen Schole elders en ſal moghen houden: dan ſy ſal vermoghen Werck-ſchole te houden ſonder te betalen het Incom-gelt, behoudelijck de Jaer-coſten, ende Capelle, ende Bus-ghelt.

XVIII.

Item alſſer eenen Onder-meeſter, oft Onder-meeſterſſe vry wort om publiecke Schole te houden, die en ſullen gheene Kinderen moghen aenveerden comende uyt de Schole, alwaer ſy voor Onder-meeſter, oft Onder-meeſterſſe ghedient hebben binnen den tijde van dry maenden, ten ſy Broeder, Suſter, Neve, oft Nichte in het tweede ghelit, ten waere om groote redenen de Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen ſulckx permitteerden, ende dat op pene van dry guldens voor ieder Kint, die ſy ſullen aenveerdt hebben.

XIX.

Item in cas ſulcken Onder-meeſter, oft Onder-meeſterſſe quame te verhuyſen, ende ginghen die-

nen in een ander vry Schole, sal sulcken Meester, oft Meesterisse niet vermoghen te aenveerden de Kinderen om in hunne Scholen gheleert te worden, comende uyt de Schole alwaer sulcken Onder-meester, ofte Onder-meesterisse te voren ghedient hebben, ende dat insghelijckx voor den tijdt van dry Maenden, op pene van dry guldens voor ieder Kindt, ten waere onder dispensatie als voor.

XX.

Item eenen Schoolmeester, oft Meesterisse comende te sterven, sal sijnen Erfghenaem ghehouden ende schuldich wesen te betalen voor doodt-schult de somme van dry guldens.

XXI.

Alle de Vrouw-persoonen, die in toekomende hun sullen willen gheneiren met aen Meyskens Breydich ende ghehouden zijn als voor, hun te presenteren aenden Heer Scholaster, ende Superintendenten vande Scholen, ende voort achtervolghen alle het ghene hier voore gheordonneert is, ten regarde vande vry School-meesterssen, ende gheadmitteert zijnde sullen betaelen voor Incom-ghelt de somme van eenen gulden, boven Autaer en Bus-ghelt, ende voor Iaer-costen twaelf stuyvers, ende sullen moeten woonen vande vry Meesterssen de distantie van twee-hondert voeten.

XXII.

Ende by soo verre eenighe Vrouw-persoonen hun vervoorderden eenighe vergaederinghen van Meijskens te houden om Breynaedt, ofte eenich ander Hant-werck te leeren, sonder alvoore, op de maniere voorschreve, te zijn gheadmitteert,

sullen betaelen voor Amende voor de eerste reijse ses guldens.

XXIII.

Ordonnerende voorders aen alle de voorschreven Meesters ende Meesterssen, oock de ghene die alleen Breynaedt, oft eenigh ander Hant-werck zijn leerende, bewijs te doen aen de Heeren Scholaster, ende Superintendenten, mitsgaeders aende Dekens, alwaer sy de Kinderen by hun leerende, tot den Cathecismus leyden, oft tot de Sondaeghsche Schole, op pene van ghesuspendeert te worden van voortaen eenighe Kinderen te leeren, ende sullen de voorschreven Werck-meesterssen gheobligeert wesen op hunne Scholen te admitteren eens ter weken eenen Priester, die den Heere Scholaster hun sal seynden, om de Kinderen by hun werckende te onderwysen in het Catholieck gheloove.

XXIV.

Ende alsoo daghelijckx verscheyde gheschillen zijn rijsende tusschen de Werck-meesterssen, ende de Ouders, ofte toesienders van Meijskens, soo over het aenveerden van de selve Werck-meijskens, belastinghe van het Werck, als anderssints, soo sullen de selve ghehouden zijn te maecken een schriftelijck accoordt, om de voorschreven gheschillen des te facilder te decideren.

XXV.

Ordonnerende voorders dat de Dekens vande voorschreve Gilde drymael des Jaers sullen gaen, ende visiteren alle de Scholen, oock de ghene daermen alleenelijck Breynaedt, oft eenich ander Handt-werck is leerende, ende onderspoecken waer de Meesters, ende Meesterssen hunne School-kinderen tot den Catheeismus

cismus leyden, ende ofte aldaer niet bevonden en worden eenighe voordere abulen, waer van sy pertinente notitie sullen houden, ende relateren aende Heeren Scholaster, ende Commissarissen, om naer behooren daer inne te voorsien, als wanneer de selve Dekens t'eenen weghen ghehouden sullen zijn in te voorderen de Jaer-coslen, ende sullen ieder reyse voor hun verlet moghen ghenieten ses guldens onder hun allen.

XXVI.

Ende sullen alle de voorschreven vry School-meesters ende Meesterssen ghehouden zijn voor hunnen huyse uyt te hanghen onder de eerste stagie een Schol-bert, groot onderhalven voet, waer op sal moeten gheschreven staen, het ghene waer toe sy zijn gheadmitteert, en voorders niet, ende de ghene die Breynaedt, ofte eenigh ander Handt-werck alleen leeren, sullen moeten op hun School-bert doen schryven *Werck-schole*, ofte *Breynaedt-schole*, alles op de pene van ses guldens, ten laste van de vry School-meesters, ende vry School-meesterssen, die ter contrarie deser sullen comen te doen, ende van dry guldens ten laste vande Meesterssen, die Werck, ofte Breynaet Schole zijn houdende.

XXVII.

Verbiedende wel expresselijck aen alle Meesters, ende Meesterssen, de voorschreven Dekens in't exerceren van hun Ampt, hunnen Knape, door de Heeren Scholaster, Commissarissen, ofte Dekens ghesonden zijnde, onbeleefdelijck aen-te-spreken, injurieren met Woorden oft met Wercken, ofte te misdoen in eenigher manieren, op de pene van ses guldens, ofte alsulcken andere, als mijne Heeren naer ghelegenheyt vande saecke sullen vinden te behooren.

XXVIII.

XXVIII.

Daer-en-boven soo sullen voortaen de Meesters ende Meesterssen, staen ter correctie, ende verbeteringhe vande voornoemde Heeren Scholaster ende Commissarissen nu zijnde, ende by tijden wesende.

XXIX.

Wort insghelijck verboden aende Meesterssen, hun gheneerende als voore met Breijnaedt, oft eenich ander Hant-werck te leeren, onbehoorelijck, ende boven maten de selve Meijskens te straffen, op pene van arbitrale correctie.

XXX.

Item alle de ghene, die hun willen gheneiren met Jonckheyt te leeren, ende Schole houden, sullen hun moeten draeghen eerlijck, ende onberispelijck, sullen oock niet moghen Herberghe houden, vremde ende suspecte Persoonen logieren, ofte inden kost aenveerden, Brandewijn, Coffi, The oft eenighe andere Wateren Schencken, op pene van ghecasseert, oft anderstints ghestraft te worden, naer ghelegentheyt vande saecke.

XXXI.

Item een Kindt sijnen gheaccordeerden tijdt met de naer-daghen, inde voorschreve Werck-schole voldaen hebbende, ende willende gaen wercken op haer selven, sal de Meestersse aen dierghelijck Kindt moeten laeten volghen den Patroon met het Parequement van haer leste Werck, ofte eene van de twee anterieure Wercken, dat dierghelijck Kindt ghemaeckt heeft, ende dat ten keuse vande Meesterssе, sonder daer voren iedt te moeten betalen, op de pene van ses guldens, tot profijte van't Kindt.

XXXII.

XXXII.

Item dat de voorſchreven Meeſterſſen voortaen t'allen tijden, als't de Heeren Scholaſter, Commiſſariſſen, ende Dekens ghelieven ſullen te ordonneren, ghehouden ſullen zijn voor de ſelve te compareren, daer toe ontboden zijnde, om vande ſelve gheexamineert, ende onderſocht te worden aengaende hun gheloof, ſeden, manieren, ende regeringhe der Kinderen, op de pene dat de ghene, die alſoo ontboden zijnde, niet en compareren, ſullen verbeuren t'elcke reyſe ſes guldens.

XXXIII.

Item comende eenighe vande ſelve te ſterven, ſullen ſchuldigh, ende ghehouden weſen te betalen voor doodt-ſchult thien ſtuyvers, op den voet vande gheſworen vry Meeſters, ende Meeſterſſen.

XXXIV.

Item alle de Werck-meeſterſſen, die hun verſtaen alnoch te gheneiren in't houden van Kinderen, om de ſelve te leeren wercken, van wat ſtaet ſy zijn oft niet, ſoo Gheeſtelijck, als Wereltlijck, ſullen ſchuldich, ende ghehouden weſen aende Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen te thoonen hunnen Vry-brief binnen veerthien daeghen naer de publicatie deſer, ofte anderſints wettelijck te verificeren dat ſy zijn gheadmitteert, op pene van vervallen te weſen, van hun recht in't houden van Werck-ſchole, ende ofte het ghebeurde dat ſy gheenen Vry-brieff en hadden, ende niet gheadmitteert en waeren, ende even wel Werck-ſchole bleven houden, ſullen verbeuren voor de eerſte reyſe twaelf guldens, vijf-en-twintich guldens voor de tweede, ende voor de derde reyſe op arbitrale correctie.

XXXV.

XXXV.

Verbiedende wel expreſſelijck aende Dekens vande voorſchreve Gilde, eenighe Perſoonen als vry Meeſters, ofte Meeſterſſen, ofte oock als Meeſterſſen om Breynaet te leeren, te admitteren, ofte te Boeck te ſtellen, voor ende aleer aen hun ſal blijcken by billet, by de Heeren Scholaſter, ende Commiſſariſſen als vooren onderteeckent, dat de voorſchreve Perſoonen zijn gheadmitteert, op de pene van vijf-en-twintigh guldens.

Welcke voorſchreve verbeurten, ende penen ſullen ſtaen tot parate, ende reele executie.

Ende mits deſe Ordonnantie, ſoo comt te ceſſeren de ghene voor deſe geëmaneert anno 1696. ende 1698. dewelcke diensvolghens worden inghetrocken: blijvende alle voordere Ordonnantien, deſe niet contrarierende, aen de voorſchreven vry Meeſters, ende Meeſterſſen, mitsgaders aen Werck-meeſterſſen verleent, in hunne macht, ende vigeur.

Te bekeeren de voorſeyde ghelt-penen in drijen naer ouder ghewoonte.

Aldus ghedaen inde vergaederinghe van den Maendaeghſchen Raede ghehouden den 9. Auguſtus 1701. *Comp. v.*

A. M. van Keſſel.